

En amerikansk illusionist

George F Kennan — under en kort tid amerikansk ambassadör i Moskva, berömd som uppfinnare av uttrycket "tillbakahållandets politik" — har i en nu utkommen bok i reviderad och utvidgad form publicerat sina bekanta föreläsningar i den engelska radion förra hösten. Vid läsningen av skriften ökas förvåningen över att dessa föreläsningar väckt så stor uppmärksamhet och vunnit så många instämmanden. Huvudintrycket av boken är en med plågsam fullständighet förevisad förvirring. På en sida säger Kennan en sak, på nästa sida den rakt motsatta. Men det är möjligt att just denna oreda är förklaringen till framgången. Varje läsare finner några satsar som passar honom. Illusionisterna, som tror att Väster genom en annan attityd, genom en och annan eftergift kan stämma ryssarna till fördragsamhet och sänka, har utan tvivel mest att hämta i skriften; de mer skeptiska och pessimistiska blir emellertid långtifrån lottlösa. Låt oss stanna vid ett par avgörande bevis för det motsägande, sud-diga och halvsanna i resonemangen.

Det väsentliga medlet att få trygghet "mot hotet från Sovjets sida" är inte vapen, skriver Kennan, utan inre reformer, som gör alla Västerfolk belåtna med den demokratiska livsformen. "Om vi skall vinna mot ryssarna är i första rummet en fråga om vi skall vinna mot oss själva." Det är en för Kennan typisk sats, lockande och vilseledande. Vi bör reformera och förbättra, självfallet. Men vem tror på allvar att det ryska hotet avvärjs på detta sätt att man mot Österns väldiga militära resurser kan ställa blott en fulländad västlig demokrati? Hur skulle det ha gått om England åren före andra världskriget skrotat ner sina alltför svaga rustningar för att bjuda Hitler spetsen med perfekta sociala reformer? Hitler skulle ha slukat inte bara Västeuropas fastland, utan också England, det är uppenbart för envar.

Till denna antydan knyts en annan. Ryssland vill inte krig, det har under senare tid aldrig önskat ett storkrig — alldeles oberoende av om Väster ägt monopol på atomvapen eller inte. "Jag har aldrig trott att Sovjetregeringen önskat ett allmänt krig vid något tillfälle efter 1945." Här möter vi en ny halvsanning, som efter behag kan kallas intetsägande eller bedräglig. Naturligtvis har ryssarna inte önskat "ett allmänt krig". De har som Hitler för jugu år sedan, som Napoleon för hundra femtio år sedan, avlytt tanken på ett allmänt krig, ty vad betyder ett allmänt krig annat än ett orga-

liserat och kollektivt motstånd mot den hotande eller anfalande. Ryssland har, liksom alla världshistoriens stora erövrare, velat ta bit för bit, genom isolerade militära aktioner eller politiska kupper, och den målsättningen har de, efter allt att döma, fortfarande. Ingen vill storkrig, ingen vill över huvud taget krig, om man kan vinna det man eftersträvar med enkla och billigare medel. Hela talet om stater som önskar krig eller inte önskar krig är vanligt i primitiv propaganda, men man blir förvånad över att en man som Kennan faller in i samma tomma jargong.

Ett tredje nummer i denna illusionismens parad är en mening till Västeuropas stater. Kennan ger dem sin "personliga försäkran" (!) att de inte blir överfallna av Ryssland om de kan försäkra att de inte hyser några kommunister viliga att tjänstgöra som rysk dockregering, utan tvärtom är eniga att värja sig till det yttersta. För det första måste Kennan veta att ingen stat kan avge en sådan försäkran, för det andra borde han efter andra världskriget veta att en stat kan betingas trots den starkaste motståndsvilja. Men han rekommenderar rent av dessa stater att inte ha en reguljär armé, att inte ovillkorligt göra motstånd vid gränserna — om de trots allt anfalles — utan att främst lita på en motståndsrörelse efter erövringen. Denna befängdhet har såvitt bekant inte tidigare framförts annat än av poeter på Morgon-Tidningens kultursida. Först erövrats och sedan slåss, det är illusionismens stora kullerbytta.

Men vid sidan av allt detta hävdar Kennan det rakt motsatta, om också mera i förbigående och utan längre motivering. De nya vapnens avskräckande betydelse inskräpades. "Och så länge vi måste ha dem som avskräckningsmedel, måste vi självfallet se till att de på allt sätt motsvarar sina syften — i förstörelseförmåga, i snabbhet... Jag vill för all del inte ge intrycket att jag argumenterar för någonting sådant som försummande eller begränsning av vår förmåga att slå tillbaka." Det vore nonsens att uppge Nato eller slopa de väldiga militära utgifterna. Vi vet väl, skriver Kennan, att "en plötslig och ensidig nedrustning i Väster skulle skapa nya politiska situationer och innebära nya inbjudningar att anfälla oss".

Motsägelserna är här så slående att de ter sig nästan obegripliga. Möjligen kan de förklaras av att Kennan funderar hit och dit, skriver ner de tankar som kommer på honom och glömmar vad han förut skrivit eller är likgiltig för om det hela hänger ihop. I förordet ber han om ursäkt för "att han talar om saker som han vet mycket litet om". Det är en falsk blygsamhet, ty Kennans kunskaper finns inte skäl att ifrågasätta; han borde i stället ha ursäktat sig för att han skriver utan att

tänka igenom de frågor han behandlar.

På en annan punkt har Kennans resonemang i denna tidning förut utförligt diskuterats, och vi kan denna gång stanna vid en kort sammanfattning. Det är angeläget, skriver Kennan i anslutning till en enhällig demokratisk opinion, att de ryska satellitstaterna blir fria eller åtminstone mindre bundna vid Ryssland. Detta skulle möjligen kunna vinnas om Väster drog tillbaka sina trupper från Västtyskland. Kanske skulle då ett enat Tyskland — demilitariserat eller neutraliserat — kunna upprättas och Ryssland minska trycket på sina satelliter och dra tillbaka sina egna trupper från deras områden. Det är en tes inför vilken frågetecknen hoppar sig.

Skulle inte Rysslands makt över satelliterna ökas genom Västerens reträtt från Tyskland? Skulle inte denna reträtt medföra en överväldigande risk för rysk ockupation av hela Tyskland, hela det demilitariserade eller neutraliserade Tyskland? Kan inte Ryssland behålla sin makt över satelliterna genom kommunistregimer som vid behov upprätthålles — liksom i Ungern — genom ryska arméer? Om Väster en gång utrymt Tyskland, är det då sannolikt att en rysk-tysk konflikt leder till att England, USA och Frankrike med fara för krig stöder ett demokratiskt Tyskland? På dessa och andra frågor svarar Kennan blott att de måste systematiskt utredas; han stiger av då den egentliga debatten börjar.

En noggrann genomgång av Kennans bok ger snarast resultatet att författaren inte säger något bestämt, att han pratar fram och tillbaka under trycket av att klara en arrangerad föreläsningsserie. Ett annat exempel är hans uttalanden om hjälp åt underutvecklade länder; här ställer han sig till en början ytterst kallsinnig, men godtar sedan tanken på amerikanska biståndsaktioner i syfte att tävla med Ryssland. Boken skulle vara helt likgiltig om den inte genom att framhäva de illusionistiska föreställningarna blev ett stöd för den just nu aktuella propagandan för avspänning genom demokratiska eftergifter.